

Ballagi Mór.

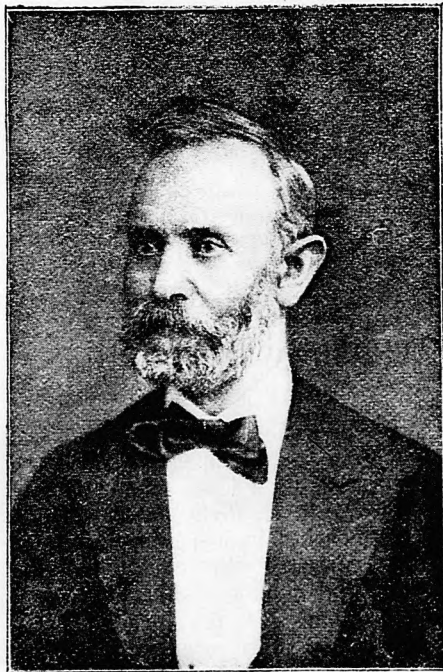
1815—1891.

Ha végigolvassuk Ballagi Mór élet történetét, szinte az az érzés támad bennünk, hogy nem is biográfia az, hanem tanulságos história, melyet valamely moralista írt, bebizonyítani azt a tételt, hogy az akarat, ha becsülettel és szorgalommal egyesül, a leg hatalmasabb erő, mely lebir minden nehézséget.

Hat esztendő volt a kis Bloch Mór, mikor elkezdte nagy küzdelmét az élettel. Atyja, egy zemplémegeyi szegény zsidó árendás, az adósok börtönébe került, mert csüre leégett és nem bírta megfizetni a haszonbért Sztáray grófnak. Kimondhatatlan nyomorúságot szenvedett a magára maradt család s a küzdelmek azután is tartottak, mikor az apa kiszabadult és mint zugtanító tengette maga és övéi életét. A fiúcska a talmud tanulására adta magát, hogy tanító vagy kedvező esetben rabbinus lehessen. A szó teljes értelmében koldus módjára élt. Tízennégy éves korában Nagyváradra vándorolt a talmudiskolába. Itt két év alatt csak egyszer lakott jól, egy gazdag fiú, a későbbi Csatóry Grósz Lajos dr. születése napján s e szokatlan gyönyörűségből oly beteg lett, hogy napokig a halál révén volt. Két év múlva Pesten át Pápára gyalogolt, hol a híres Beth Hammidras rabbi tanított. Hogy a pesti hajóhidon átjuthasson, utolsó könyvét kellett eladnia. Pápán nevelő lett, először jutva művelt emberek társaságába.

Itt nyilott ki szeme, itt tudta meg, hogy más tudomány is van a világon, mint a talmud és Tarczy Lajoshoz, a kollégium jeles professzorához folyamodott, hogy vegyék fel őt a bölelethallgatók közé. Akkor még nem is tudott jól magyarul; roppant munkájába került megfogalmazni a magyar levelet, melyben Tarczy pártfogását kérte. De a fölvételi vizsgálaton becsülettel megállta a sarat és fövették a kollégium növendékei közé. Egy évet töltött Pápán,

aztán 1831-ben Pestre ment, hol a matematikai tudományokra adta magát. Földmérő akart lenni. Három évig tanult itt, gyengébb tanulótársainak oktatásából élve; de a rigorózumon minden tárgyból megbuktatták, állítólag azért, mert zsidót nem akartak tűni a földmérők között. Bloch Mór, azonban nem esett kétségbe! Párisba ment, tanulmányait folytatni. Ismét nagy nyomorúságot kellett szenvednie a világ városban, hol oly egyedül volt; de ő erős akaratú és szorgalommal csak tovább tanult.

BALLAGI MÓR.

Ezalatt itthon az 1840-iki országgyűlésen a zsidók emancipációja került szóba. Eötvös József báró levélben szólította föl a törekvő ifjút, hogy hit-sorsosai között mozgalmat indítson az ügy érdekében. Bloch még Párisban hozzáfogott a munkához és megírta „A zsidókról” című füzetét, melyet Vajda Péter adott ki. Párisból Eötvös visszahívta hazájába, hol a lelkes fiatal

ember a zsidók megmagyarosításának szentelte egész munkabírását. A héber eredetiből magyarra fordította Mózes öt könyvét és Józsuá könyvét. E művéért a m. t. akadémia 1840. szept. 5-én levelezőtaggá választotta őt. Még az évben megtartotta székfoglalóját, mely „Nyelvészeti nyomozások” cím alatt külön füzetben is megjelent. A következő évben megírta több kiadást éit magyar grammatikáját a németek számára.

Buzgó törekvése volt, hogy magyar rabbi-semináriumot állítson az ország; de sikertelenül, mert e gondolata csak negyven év múlva vált testté. Fölhagyva a szándékkal, hogy földmérő legyen, Tübingába ment filozófiát hallgatni és doktorkalapot szerzett. Németországban kikeresztelkedett, 1843. nyarán; egysülte protestáns volt s mint ilyen, itthon luteránusnak tekintették, 1844-ben professzorral választva őt az evangélikusok szarvasi főiskolájába. Az 1848-iki magyar kormány közoktatásügyi minisztere egyetemi professzornak szemelte ki, minek folytán le is mondott szarvasi állásáról; de a szabadságharc lehetetlenné tevén az egyetem megnyitását és beiktatását: Ballagi előbb Görgői mellett kapitányi ranggal mint tábornoki fogalmazó, utóbb Aulich mellett mint „hadehőki titkár” szolgált hazája ügyét. A szabadságharc elnyomása után a császári központi kormány eltiltotta katedrája elfoglalásától s csak egy év múlva engedte meg, hogy előadásait megkezdhesse. De továbbra is rendőri felügyelet alatt Szarvasra volt internálva; itt adta ki a „Magyar példabeszédek” gyűjteményét.

Később a kecskeméti ref. teológiai intézethez hívják s itt kezdte el szótár-író munkásságát, mely egész életének legfontosabb tevékenysége volt. Itt írta meg a német-magyar és magyar-német szótárt, mely azóta új és új alakban tömördek sok kiadást érve, százezreivel forog a közönség kezén. Ugyancsak Kecskeméten fejezte be a magyar nyelv teljes szótárát, mely felöleli az összes

Azonban ezektől eltekintve, a kiállítás belső értéke teljesen színvonalon áll és a szemléleti oktatás szempontjából sokkal többet nyújt, mint bármely edlgi vidéki kerületi kiállítás. E mellett vannak nagyérdemű pihenő pontjai, mint például az állami tanműhelyek kiállítása, a selyemtenyésztés haladásának feltüntetése, a dohánygyártás szemléleti bemutatása, a Vaskapu szabályozása, Temesvár város kulturális haladásának kiállítása, a délmagyarországi házi ipar, a délvidéki erdőszet, a torontálmegyei gazdaszat, a volt osztr.-magyar államvasutak ipari termelésének gyűjteményes feltüntetése stb. stb. E pihenő pontok körül a helyi és közelvidéki ipar és termelés számos kiváló képviselője kelti föl figyelmünket és praktikus szempontból csak az az egy óhajunk kél szárnyra: vajha a közelgő kelet minél több számottevő fogyasztója látná ezeket közelről, hogy a délvidéki termelőkre, mint közeli jó szomszédokra és versenyképes termelőkre reflektálhatna.

Ez irányban kellene még némi agitációt indítani. Nem elég, hogy Bulgáriából jelentkezik egy küldöttség, mely tanulmányozni akarja a kiállítást; a többi keleti államokra is hatni kellene, hogy e kiállítás gazdag tanúságairól tudomást véve, ezeket saját előnyükre fordítsák. Mert a délvidéki megyék ipari és gazdasági ereje itt teljes világításban jelenik meg s hosszú idő fog elmulni, míg ismét így együvé lehet hozni e fontos tényezőket.

Egy emberöltőben csak egyszer találkoznak férfiak, kik legjobb tehetségüket ily kiállítás sikerének biztosítására fordítják. És a temesvári kiállításnak kiváló szerencséje volt abban, hogy egy kis csoport lelkes, áldozatkész férfiú, a helyes munkamegosztás elvét tartva szem előtt, jó idő óta e kezdeményezés sikeréért dolgoztak, fáradtak és áldoztak.

G. M.

A hangyák életéből.

Írta: Grósz Lajos.

A hangyák a méhek távolabbi rokoni s mint ismeretes, ők is társaságban, államban, még pedig jól rendezett államban élnek. Lakásukat fákban, kövek alatt, de legjobban a föld alatt szeretik készíteni. Építőanyagul homokot, faszálkákat, leveleket s más hasonlókat használnak, mit a dolgozók hordanak össze a közmondásos hangyaszorgalommal.

Egy hangyaállam jóval nagyobb a vakondtúránál s különösen nagy a fenyesekben, hol az építőanyag túlnyomó részét a lehullott nagy mennyiségű s közel fekvő tülevelek képezik. Minden állam belsejében számos kamara is elágazó folyosó van.

A hangya publikum szárnyatlan dolgozókból áll, mely az állam külterületein van elfoglalva. Beljebb vannak a kisedővödők, szegények menháza, a vendégek, kereskedők, házi barátok, az utcákon pedig az utcaseprők. Az állam legbelsejében laknak a szárnyas házaselek. Egészen háborítlanul, mert a hangya-asszonyosság a halálba is követi az ő férjcskáját, s ha a halál kapujából valahogyan visszatérhet, hátralevő napjait bánatos szívvél is anyai kötelmek teljesítésével tölti el. Ezen tultban nem támadhat kétely a hangyaférjcske szívében az ő kedves életpárja, valamint ennek sem férjcskéje iránt. Már csak azért sem, mert lész nekik nines is szívők. Ezt gyakran csapodár jószágot náluk egy cső-alaku szerv képezi, mely több egymásba nyíló kamarácskából áll, oldalnyílásokkal ellátva, melyeken a vér bejöheth. Minden egyes kamarácska billentyűkkel záródik el az előtte és utána állótól. A vér az egész testet kitölti. Így van ez minden rovárnál. A vérkeringését az edény két oldalára tapadó izmok összehuzódása és kitérülése eszközli.*) Ilyen a hangya szíve, melyet a tudósok hát edénynek neveznek, mivel az állatka háti részén foglal helyet. De van neki idegrendszere is, agyveleje is.

Mikor a mézeshetek vége felé járnak s a nyári meleg napok beköszöntenek, akkor a boldog párok nászutra kelnek, s míg ők oda vannak, azalatt az otthon maradt dolgozók tágas, kényelmes kamarákat készítenek a — visszatérő menyecske számára.

A peték oly picinyek, hogy szabad szemmel alig láthatók. Ezekből kelnek ki rövid idő alatt a kukacok vagy a lezók, melyeket a dolgozók ápolnak, védelmeznek s táplálnak kedves édességekkel. Ily gondozás mellett csakhamar elérik teljes nagyságukat s bábokká lesznek, midőn is egy selyemszerű tokkal veszik magukat körül. Ezen bábok azok, melyeket hibásan hangyatojásoknak neveznek.

A bábokat a dolgozók őrzik, mint dajkák. Vizveszély vagy háborgatás esetén mindenik dolgozó a rágói közé fogja az ő védenczét és biztosabb helyre menekül vele. Száraz, meleg napokon kihordják a napra melegezni, nedves, hűvös időben pedig védetlebb, jobb helyre viszik, mint ez gondos és leikiismeretes dajkákhöz illik. Ily gondos ápolás mellett rövid idő alatt kikelnek a teljesen kifejlett hangyák.

Békés időben jól megy minden. Néha azonban elborul a béke ege s ha nem is végveszéllyel, de minden esetre rabszolgassággal fenyegeti a ürge s szorgalmas népséget. Az ellenséget a hangyák egyik közeli rokona, a rabló-

amazon hangyák képezik, melyek valóságos rablóhadjáratot intéznek testvéreik ellen. Azon vannak t. i., hogy álczáit, bábjaikat, sőt dolgozóit is elrabolják. Ha sikerül a hadjárat, akkor a foglyokat hazaviszik váraikba, felnevelik, munkára kényszerítik őket, hogy tápláltassák magukat velök.

Ily támadásokra számítanak a hangyák s vissza verésére rendes hadsereget, katonákat tartanak, melyek ezölja a védelem és háboru.**) E katonák a többi dolgozótól nagyobb voltak és erősebb testalkatuk által különböznek, (nagyfejű dolgozó hangyák.) Béke idején azonban ezek is dolgoznak. Eltartásuk tehát nem kerül semmibe.

Támadások alkalmával aztán rést állanak s vagy győznek, vagy halnak. Hátrálást, fegyverletételt nem ismernek ők. Olyan esetekben pedig, midőn a rablókkal nem küzdhetnek meg sikerrel, cselhez folyamodnak, t. i. meghódolnak, a várat átengedik az ellenfélnek, kit meghízlanak, hogy aztán egy rigó — felfalja. A csel mindig sikerül. Ezek a hangyák Braziliában élnek. Mások meg rabszolgákat tartanak. De ezek elsatnyulnak, mivel a rabszolgák végeznek helyettök mindent. Emezek helyzete urakkal szemben kétségkívül előnyös és igen kevés megeröltetésükbe kerülne uraikat leigázni, miként ezt a rómaiak rabszolgái tették; de ők nem élnek vissza az alkalommal, hanem hűségesen táplálják s gondozzák uraikat. Lubbock egyszer egy ilyen rabszolga-hangyát tett egy dobozba, ellátva őt a legfinomabb mézzel. De hiába volt ott a kedvencz nyalánkság, az elpuhult ur majd meghalt éhen, nem volt annyi ereje, hogy az eledelhez nyulhatott volna. Erői mindinkább fogytak s már közel volt a halálhoz — ekkor bebocsát hozzá Lubbock egy rabszolgát és mi történik? A megvetett pária legottan hozzálátott ura ápolásához s kötelességeit körülötte oly gyengédséggel és odaadással teljesítette, hogy a nagy ur rövid idő alatt ismét visszanyerte egészségét.

Braziliában élnek a levél-szabdáló hangyák, ezek közül egyesek felmásznak a fára, lerágnak a leveleket, a földön levők pedig 10 krajczármnyi darabokra szabdálják, beviszik a bolyba, megpállítják és gombákat tenyésztnek rajta. Mások szerint papírmátéhoz hasonló készítményt állítanak elő belőle. Könnyű belátni, hogy az így megtámadott fa nagyon ki van téve az elpusztulás veszedelmének a hangyák részéről. Szövetkezik tehát ellenök a hangyákkal oly módon, hogy táplálja őket és lakást ad nekik. E ezébből bizonyos elváltozást szenved a növény szöveteségei előnyére. Így pl. a Cékropia növény belül fües, oldalán nyílások vannak, melyek belseje parenchím sej-

*) Thomé Paszlavszky. „Az állattan kézikönyve“ 219 oldal.

**) Schubert Károcsi „Természetráj“ 441. oldal.

tekkel van kibélelve. E sejteket Müller fedezte fel.*)

Van azonban a hangyáknak egy ellenségök, melynek támadásai ellen hiába való minden védekezés. Ez a Yurumi vagy sörényes hangyász Ausztráliában. Tisztességes nagyságu

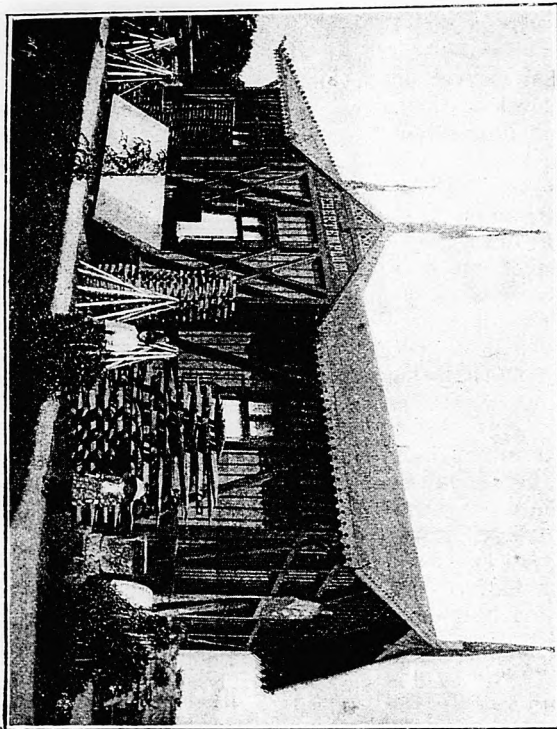
vékony, fekete, nedves nyelvét. Kizárólag táplálékát csak a hangyák képezik.

A hangyák ugyszólván mindenevők, mert épp oly szívesen fogyasztják a húst — és e tekintetben a dögök felémésztése által hasznosak is — mint a növényeket. De kedvez nyalánk-

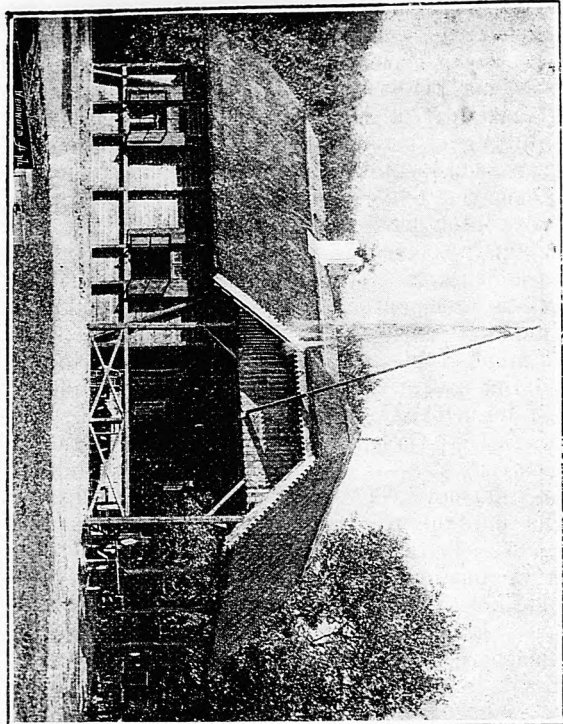
ben az általuk kiválasztott méz betömi a levelek pórusait, mi okból ezek elhalnak. Ezen aphisek nyáron át néha annyira elszaporodnak, hogy az elfoglalt területen együtt nem élhetnek meg többé.

Őszfelé tehát a megszorodott aphisek

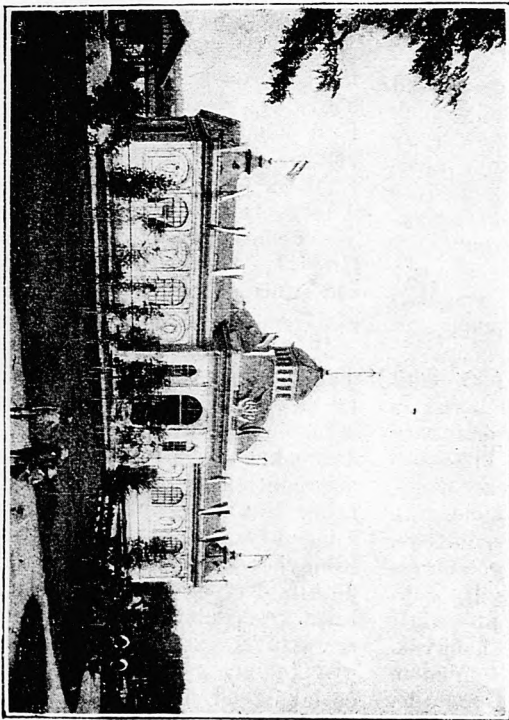
Fehértemplom város pavillonja.

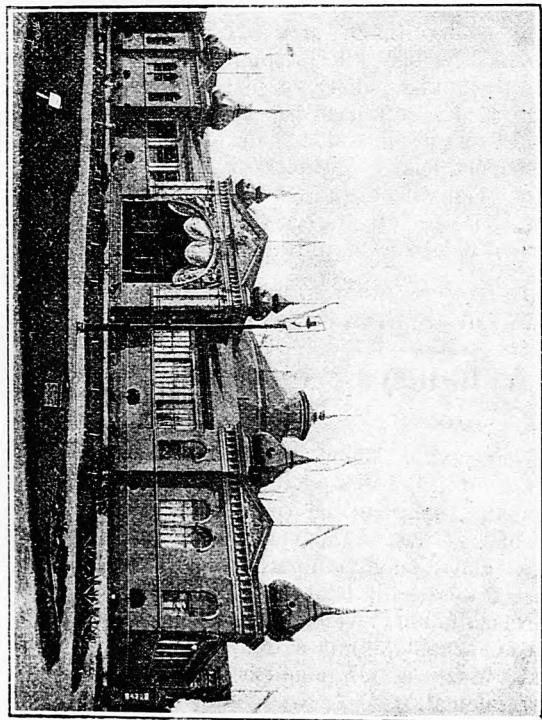
Csárda.

Az osztr. magy. államvasut pavillonja.

Iparosarnok.

állat, csak az a hibája, hogy nincs szájnílása; e helyett orrmánya hegyén egy lyuk van, melyen át kidugja hosszú,

*) Entz Gézának, a természettudományi társulat megkeresésére 1890. évben tartott sorozatos előadása után.

ságukat a méz képezi és e tekintetben sem szenvednek hiányt.

A levéltetvek (aphisek), különösen a rózsa levelén élők mézharmat kiválasztása által igen károsakká lesznek az általuk meglepett növényre, a mennyi-

némberek szárnyat növesztenek és elrepülnek egy másik növényre. Ennek gyökereire szállva, bele szurják tojó csőveiket s lerakják a petéket.

Alig szállottak le, már is ott teremnek a hangyák és első dolguk a ked-

ves jószág szárnyait leharapni, hogy el ne repülhessen. Erre következik az udvarlás. A hangyák is tudják, hogy minden édességet (no meg a keserűséget is) az asszonynépségtől kaphatni, ha kellőképen tudnak velők bánni. Ott sündörgőznek tehát a méztermelő asszonyosság körül gyöngéd szeretettel s nagy ravaszsággal simogatva csápjáikkal a mézmirigy tájkát. És aphis asszonyosság nem érzéketlen az efféle kedveskedésekkel szemben. Ő is tudja, hogy a hízélgésnek meg kell fizetni az árát. Méltányolja tehát udvarlója törekvéseit és viszonzásul egy mézcseppet izzal ki neki, mit a hangyaurfi mohó vágygaly nyál fel. A dolog ugy értendő, hogy a hangyák csápjáinak simogatása ingerli az aphist mézelváltató mirigyét, minék következtében az édes csepp gyakrabban és talán nagyobb adagokban jelenik meg. Természetes, hogy a kedves jószág ápolásáról kellőképen gondoskodik az udvarló, sőt a fákon élő aphisonak még szobácskákat is építenek sárból. De jobb szeretik a gyökereken élöket. Talán mert kevesebb fáradsággal juthatnak hozzájuk... Ki tudja? Elvégre a hangyák is lehetnek önzök,

Az utat, mely a bolyból az aphist tartó növényhez vezet, gyakran tisztogatják, hogy a közlekedés fennakadást ne szenvedjen.

Az aphist petéit a hangyák a bolyba viszik, gondolják s mikor a kicsi aphison tavasszal kikelnek, elviszik azon növényre, melyen élni szokott, hogy mézet termeljenek nekik. Mikor pedig valami veszedelem éri őket, akkor minden hangya a rágói közé kapja az ő aphistát és ugy menekül vele.

Kanadában meg földmivelő hangyák élnek. Ezek t. i. az általuk elfoglalt területen csak egy bizonyos növényt tűnnek meg. A mint más növény kerül oda, azt azonnal kigyomlálják.

A tisztaságra igen nagy gondot fordítanak a hangya-államban. A bolyban rendes utcaszabványok élnek. Apró bogárkák ezek hosszú szőrökkel, melyekkel séta közben az utcákat kisöprik. Ezeket a hangyák megvetik.

A hangyaállamban 200 különféle rovar él, melyek mindannyian valami szolgálatot tesznek. Ezek közt a hangyák kedvence a Claviger (vakbogárka), mely kizárólag a hangyák ápolásának köszöni életét. Ennek a kis vakbogárnak a potrohán hosszú szőrök vannak, melyeket a hangyák a szájukba fogva szopnak, hogy illatszert szívjanak. Ez tehát az ő illatszergyár-suk. Másokat meg csupa környörületességből tartanak, ápolnak s védelmeznek. (Kiseddóvás.) Ilyenek az aranyos virágbogár (Cetonia aurata) álczái, a sutabogár (Hister), némely rövid szárnyu bogár (Myrmedonia) stb. És hogy a

ezivilizáció össze követelményeinek elég legyen téve, az elmaradhatlan házi barátok sem hiányoznak, melyek azonban nem olyan kedvesek, mint a mieink, mert ők nemesak ismerik az enyém és tied közti különbséget, hanem respektálják is.

Még egy hangyafajról kell megemlékeznem, a mit különben előbb illett volna tennem. Ezek a papirosból építő hangyák, (Tetramorium cespitum) melyet azért nevezett el Horváth Géza dr. papirosból építőnek, mivel a fészket ilyen anyagból készíté. Ezt az érdekes hangyafajt a természettudományi társulat egyik borsódmegyei tagja fedezte fel egy lakatlan kastély renováltatása alkalmával. A hangyák a fészket régi aktákból készítették és pedig oly formán, hogy az elsárgult aktáknak csak a belsejét rágták ki, a külsőt érintetlenül hagyván. Papirosból építő hangyák ez ideig nem voltak ismeretesek sehol. A mi hazánk díszelhetik e speciálitással. Az érdekes készítmény egy része a nemzeti múzeumban, a másik része a pedagógium természetrajzi szertárában, harmadik része pedig Horváth Géza dr.-nál, a földmivelési miniszterium filloxéra osztályában van. Borsódmegyén kívül e kis veres hangyafaj még hazánk déli részén is él, de ott még nem épített papirosból. Legalább eddig nem találtak ilyesmit azon a vidéken.

A hangyák igen sokat esznek s még is téli álomba merülnek. Egy másik nem kevésbé érdekes tulajdonságuk, hogy néha minden látszó ok nélkül elhagyják a nagy fáradsággal felépített bolyt s más helyre költözködnék. A boly elhagyatottsága arról ismerhető fel, hogy begyepesedett, s hogy kő illette sem hangya, sem más rovarélet nem észlelhető. Ilyen elhagyott hangyabolyokat vizsgáltam 1889. év nyarán Bártfa fürdő erdejében, a hol a „bártfai kilátás“ és „Cseresnyés“ közti gerinczen igen sok van. Ők termelik a hangyasavat, mely a szerves vegytanban és a gyógyászatban nevezetes szerepet játszik s melyet a rágóik vagy fulánkjukkal ejtett sebbe dörzsölnek, miáltal az gyuladásba megy át. De ez nem veszélyes. Fulánkja különben csak kevés hangyának van; ellenben színérzéke mindeniknek. Lubbrek — a hangyák e legalaposabb ismerője — kísérleteket tett ez irányban s azt találta, hogy a mézzel bekent sárga, vörös és zöld papíresikok közül mindig a sárgát keresték fel előbb, mivel előzőleg olyan színű edényből kapták a mézet. A mi pedig agyvelejök fejlettségét illeti, ugyancsak Lubbrek szerint ezen vannak relatíve a legtöbb tekervények, a mi a szellemi munkálkodás legbiztosabb ismertetőjele.

Egy pillanatig sem szenved kétséget, hogy e magas foku értelmiséget a társasélet, különösen azonban a megél-

tési gondok, vagyis a létérti küzdelem fejlesztette ki emyire. Az ő táplálékukat a növény- és állatvilág szolgáltatják s éppen ez az, a mi a megszerzését nehezé teszi s tekintve sokaságuk mellett falánkságukat, folyton azon kell törni a fejöket, hogyan csíphetik el a jobbik falatot társuk elől. Ez a folytonos gondolkodás, a mi az ő agyvelejöket annyira kifejlesztette. Igaz, hogy a növényevő állatok közt pl. a ló, az elefánt, a ragadozók közt meg a kutya értelme bámulatos, de ne feledjük, hogy az értelem e bámulatos fejlettsége ezen állatoknál az emberi bánásmód természetes következménye, a mi ismét a mellett tanuskodik, hogy a hol agyvelő van, ott értelem is létezik, csak hogy természetesen eredeti állapotában fejletlen. A hol nincs értelem, ott nem is lehet azt fejleszteni, mert semmiből nem lesz semmi. A hangyák értelmiségét nem az emberi bánásmód emelte oly fokúra, emélfogva egész bátran mondhatjuk, hogy ők szellemileg igen sokat, legalább is annyit dolgoznak, mint testileg. Az ő értelmiségükhöz hasonló magas foku intelligenciát nem találunk egyetlenegy vadon élő állatnál sem. Így pl. a békák határozottan ostobák, a növényevő állatok meg mind gyenge elméjük. A halak bizonyos foku értelemmel bírnak, habár az ő agyvelejök a gerinczesek közt a legfejletlenebb, de mert táplálékukat néha állat- és növényi részek képezik és helyenkint sokan vannak, némi nemü gondot még is okoz nekik annak megszerzése. Érdekes, a mit Hermann Ottó mond erről „Magyar halászat“ címü művében. A kis aranyhala a rendes étkezési időre a szokott helyen megjelenvén, Hermann nem adta oda neki a falatot, mire a halacska megharagudott s mérgesen csapkodta a vizet a farkával. A varjúk, szarkák fűrfangja ismeretes, ezek is társaságban élnek s vegyes eledellel táplálkoznak.

A hangyáknál észlelt környörületeséget nem ismerjük más állatoknál, még a kutyanál sem, mert az még a saját testvéreivel is marakodik, idegen állat felnevelésére pedig egyáltalán nem alkalmas.

A hangyák ezt saját jószántukból teszik.

Szóval a megélhetés gondjai fejlesztik az értelmet, a társas együttlét pedig csiszolja, köszörüli, élesíti a nemesebb érzelmeket felkelti és neveli. És ez természetes. A magánosan élő állat nem lát maga körül szenvedni senkit, nem is támadhat fel benne a részvét, melyet csak a nyomornak, szenvedésnek látása kelt s hogy ezt kelthesse, bizonyos foku értelem okvetlenül szükséges.

Jakab, a tolvaj.

(Bohókás mese.)

Meséli: Békéssy Géza.

Egyszer volt, hol nem volt, egy szegény ember. Hát az csak olyan szegény volt, hogy még a hőrsög is urnak mondhatta magát mellette, ha végignézett a télirevalóján. Hogy éljen, mit csináljon. Bizony ő kigyelme megtanult lopni. Nagyra vitte ebbe a mesterségbe, és megtanította a fiát is, a kit Jakabnak hívtak. De már ilyen híres lopó nem volt még hetedhét országon sem, mint Jakab. El is ment a híre világgá, hogy még a király is meghallotta s elhívatta magához, hogy próbára tegye az ügyességét. Azt mondta Jakabnak:

— Hallod-e fiu! Van nekem a királyi istállóban egy fényesszörű szép pejlovam. Azt a lovat négy udvari legényem őrzi, ha ma ellopod, neked adom a lovat, meg rajta felül sok drágaságot ajándékban.

— Bizza csak rám azt felséges királyuram — mondta Jakab, majd eligazítottam én a dolgát.

Avval elment. Alig várta, hogy beesteledjék. Akkor elment a királyi istállóhoz. Hát látja, hogy egy udvari legény az ajtónál áll, fogja a rekeszt s alszik. Fogta magát, egy darab fát tett a markába, kivette a kezéből a rekeszt s bement az istállóba. Ott már három liberias legényt talált. Egyik a pejparipa kantárszárát fogta, annak a kezibe a lott egy kötelet; a másik a ló fülét fogta; annak kivette a kezét s megfogatta vele a saját fülét; a harmadik a ló farkát fogta, annak a kezébe adott egy seprüt. Így aztán aludtak tovább. Jakab pedig rávetette magát a lóra s elvágtatott vele.

Másnap hajnalban a király még ugy papucsban az istállóba ment, hogy nézze, vajjon ellopta-e Jakab a lovat.

Majd hogy nyavalyássá nem lett bámulatában, mikor meglátta, hogy nincs a ló. Mérgesen rákiáltott a szolgákra, a kik még javában huztak:

— Hát hol van a ló, gazemberek!?

Félálmosan kiáltja az egyik:

— Kezemben a kantár!

A másik:

— Itt a füle!

A harmadik:

— Fogom a farkát.

— No fogd meg az életedet! — kiáltja a király, mert tüstént kiszorított belőled!

Avval kikapta a seprüt a kezéből s ugy végig rántotta mindeniken, hogy ma is arra kódulnak.

Hát akkor állit be az udvarra Jakab nagy hetykén a pejlóval s kérte a jutalmat. Mit csináljon a király, hát megadta, de gondolta magában: nem mindig jársz ugy.

— No Jakab — mondta — már lá-

tom, hogy ügyes legény vagy, de ha ellopod azt a 100 kalangya buzát, a mit ma estig kicsépelnek a csürben, adok neked egy zsák aranyat.

— Bizza csak rám felséges király — mondta Jakab.

Estére aztán vásárolt egy meszely pálinkát, meg egy karéj kenyeret, aztán megindult be a király udvarára. Ott a király mérges kutyái rárontottak, hogy széttépjék. Jakab a kenyeret belemártotta a pálinkába, s odadobta a kutyáknak. Akkor aztán felment az odorba. Ott szalmából csinált egy emberformát s azt odaállította a nyiláshoz, a honnan a csürbe lehetett látni. Itt sok gabona volt egy csomóban, s körülötte a cséplők, a kik várták Jakabot, hogy agyonverjék. Jakab bekiáltott a nyiláson:

— Szököm be!

— Szökjél, szökjél, épen jó helyre szököl — kiáltottak a cséplők.

Megint kiáltotta Jakab:

— Szököm be!

— Szökjél, szökjél, mert épen jó helyre szököl, — kiáltották a cséplők, s ekkor már felemelték a cséplőket, hogy üthessék Jakabot, mikor beszökik.

Jakab hirtelen bedobta a szalmabábot. Azoknak se kellett több! Azt gondolták, hogy Jakab, neki estek, addig verték, a míg a szalma is a csép is mind pozórjába ment. Avval, mint a kik jól végezték a dolgukat, szépen lefeküdtek. Jakab csendesen összeszedte a gabonát, rátette egy szekérre s haza vitte.

Akkor volt még igazán mérges a király, mikor másnap meglátta, hogy Jakab csakugyan elvitte a gabonát. Mit tegyen, megadta az ajándékot, de gondolta magában: megállj csak, kifogok én rajtad.

Vizont magához hívatta Jakabot s azt mondta neki:

— Hát már látom, hogy ügyes legény vagy, de ha az éjjel ellopod a feleségem ujjáról a jeggyűrűt, neked adom a fél királyságot.

— Bizza csak rám felséges uram, — mondta Jakab.

Este már jó előre a király összegyűjtötte a cselédséget a királyné szobájába. Egy kardot vett a kezébe s a cselédeknek is adott egyet-egyed, hogy mihelyt belép Jakab a szobába, vagdossák össze-vissza.

Éppen aznap akasztottak fel egy nagy gonosztevőt. Jakab elvitte az akasztott embert a királyné ablakához s ott bedobta az ablakon. Nosza neki estek a király s a szolgák az akasztott embernek, s mind össze-vissza vagdosták, akkor aztán eltakarították és elmentek aludni.

Csak ezt várta Jakab. Csendesen beugrott az ablakon, odament a királyné ágyához s azt mondta neki.

— Ide adhatod már a gyűrűt, mert eltakarítottuk azt a hitvány Jakabot.

A királyné azt hitte, hogy felséges ura kéri s odaadta. Nemsokára bejött a király s kérte a gyűrűt.

— Hiszen már egyszer odaadtam — mondja a királyné.

— Nekem ugyan nem adtad, — mondja a király.

— De odaadtam én.

— Ejnye, így-ugy — morgolódott a király s ugy megránczította a felesége haját, hogy talán nem is volt rendjén.

Jakab másnap beállította a gyűrűvel. Mit, mitnem csináljon a király, odaadta Jakabnak a fele királyságát. De gondolta magában: Már csak valahogy kifogok én rajtad.

Azt mondta neki:

— No Jakab, derék legény vagy, de ha ellopod a papot, meg a kántort, s elhozod ide az udvaromba, neked adom az egész királyságot.

— Bizza csak rám felséges uram — mondta Jakab. S mit csinált az agyafut Jakab?! Összefogott egy rakás rákot, s mindeniknek a hátára ráakasztott egy kicsi gyertyát. Vett magához két lepedőt s a rákokkal együtt elvitte este a templomba. Ott a rákok hátán a gyertyákat meggyújtotta s eleresztette őket a templom pitvarában. Azok csendesen mászkáltak szertesét. Aztán az egyik lepedőt kiterítette a templom közepébe s hirtelen elfutott a paphoz, s lelhendezve beszélte el neki, hogy a templomban megjelentek a mennyei apró szentek, s a kik a mennyországba akarnak menni, azokat elviszik.

Dejszen a papnak sem kellett több, futott a kántor után s együtt rohantak a templomba. Azalatt Jakab magára vette az egyik lepedőt s felment a szószékbe s mikor a pap és kántor a templomba érkeztek, rákezdté prédikálni:

— Édes hív szógám! Már ideje, hogy a mennyországba menjetek, annyi jót tettetek a földön. Üljetek a lepedő közepébe, s majd az apró szentek felvisznek az égbe.

A pap és kántor ráültek a lepedőre. Jakab aztán összefogta a lepedőt, s elindult velük a király háza felé.

A pap se volt tollból, s a kántor sem, s Jakab csak a földön tudta őket huzni. Olykor-olykor egy kövön nagyot döcöztek s elkezdtek ordítani.

Akkor aztán mondta Jakab:

— Göröngyös még itt elején a mennyország útja, üljetek szépen, mindjárt simábbat érünk.

Szerencsésen eljutottak aztán a király udvarába. Itt Jakab a papot és kántort lepedőstől együtt a pulykaketreczbe tette. Ott ültek ő kigyelmék nagy várakozásban; hát egyszer csak elkezdnek pityegni a pulykák.

— Mi az tiszteletes uram? kérdi a kántor.

Mondja a tiszteletes:

— Hallgas bolond, az angyalok beszélnek.

Másnap reggel bevitte a királyhoz őket. Még csak az volt a bámulás, a mit a király tett. Odaadta aztán Jakabnak az egész királyságot, s elindult ő is lopni, mert látta, hogy ez a mesterség fizet legjobban a világon.

A házinspektor.

(Fővárosi típus.)

A mikor Sinka, az a boldogtalan ház-mester egész családját lemészárolta, a budapesti lapok élénken kezdtek foglalkozni a „házmester ügy“-gyel, s valamelyik lap azt is találta mondani, hogy a fővárosnak már csak egy tipikus alakja van: a ház-mester.

Egy lipótvárosi bankár ismerősöm, kivel együtt ültünk a kávéházban, olvasván e fölfedezést, egyszerre gúnyosan fölnevetett.

— Nézze csak, azt írja ez az ujság, hogy csak egy tipikus alak van már a fővárosban: a ház-mester. Ugy látszik, ennek az urnak még nem volt dolga házinspektorokkal.

— Önnek persze . . .

— Kérem, figyeljen ide, elmondok egy történetet, melyből ráismerhet az inspektorokra.

— Van egy gazdag magyar mágnás, a kit nevezünk egyelőre X-nek. Ha annyit mondok róla, hogy tul a Dunán nagy ura-lalmái vannak, hogy valóságos fejedelmi udvartartása van, sokan azonnal tisztában vannak, hogy ki rejtőzik az X. alatt. Ennek a magyar mágnásnak van a Lipótvárosban egy szép nagy háza, abban a házban természetesen egy inspektor. Ez az inspektor a mult negyedben egy szép napon beállit hozzám, a legtöbbet fizető lakóhoz és felmondja a lakást, mely egész emeletet foglalt el. Mit csináljak, el kellett fogadnom, felsőbb fórum nincs a hová appeláljak, mert a háziurnak kisebb gondja is jóval nagyobb, hogy a lakók dolgával vesződjék.

Aztán elindultam — új lakást keresni. Új lakást! Ki nem tudja, hogy mit tesz ez: lakást keresni a fővárosban! Én is bebarangoltam egy egész városrészt, és nem kaptam magamnak való lakást. Nyakamon volt az újnegyed és még nem volt, a hová hurcolkodjam. Végelkeseredésemben beszéltem az inspektorral.

— Tudja mit, megfizetem a meny-nyivel többet kívánt, itt maradok.

Az inspektor ur „sajnálja“, de már nem teheti, mert el van ígérve a lakás.

— Kinek?

— Ennek s ennek.

Kocsiba ülök (és pedig saját kocsimba!) s hajtatok az „Ennek s ennek“ urhoz.

— Hallottam, hogy az ur kivette az én lakásomat. Engedje vissza nekem, látja, nem kapok magamnak való lakást az egész Lipótvárosban.

— Mit gondol az istenért, hisz 300 forintot adtam az inspektornak csak azért, hogy kistájerolja önt.

— 300 forintot!

— Igenis 300 forintot osztrák értékben.

— Hát tudja mit, kérem, — szóltam hosszabb fontolgatás után — én megfizetem önnek a 300 forintot, csak engedje vissza nekem a lakásomat

Az „Ennek s ennek“ ur nagy nehezen rá áll, én lefizetem a 300 forintot, s azzal robogok vissza lakásomra.

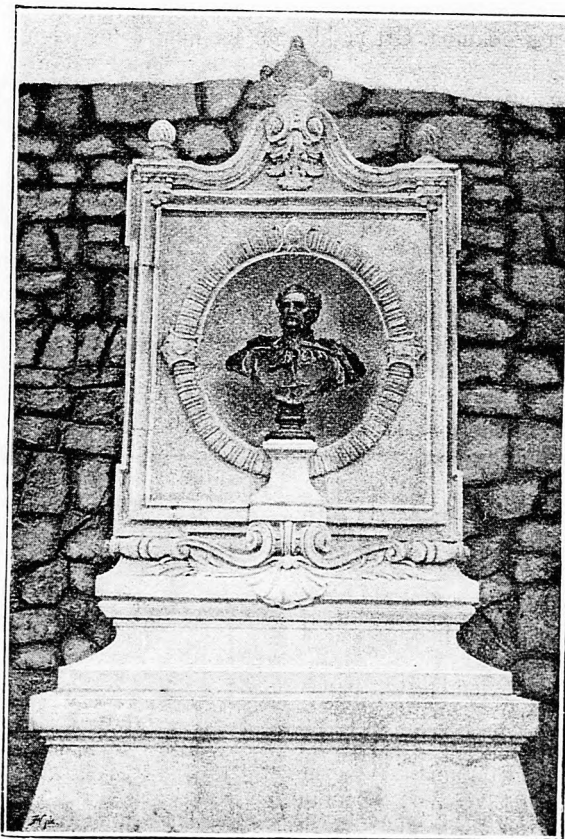
— Kérem ily kényelmes szép lakásért. . . Hanem mondom egyet. Ne fizessen ön 200 forintot. Én most ugyis kocsit akarok venni. Adja nekem a kocsiját a 200 forint fejében.

— 500 forintos kocsit!

— Három esztendeje méltóztatik használni, nem ér az többet 200 forintnál.

Mit tegyek? Protestáltam, fenyegetőztem a grófi háziurnal, az inspektor szánakozólag mosolygott, s a vége az lett a komédiának, hogy odaadtam a kocsit: vigye az ördögbe! Kell is nekem ezután kocsit!

Székelly Huszár.

SZÉCHENYI-SZOBOR.

Hivatom az inspektort.

— Hát a lakás az enyém, „Ennek s ennek“ urnak visszafizettem a 300 frtot.

A háromszáz forint kiejtésénél merőn szemébe néztem az inspektornak és hosszsan legeltetem rajta tekintetemet, figyelvén, hogy milyen hatást tesz rá a leleplezés. Hanem az inspektor ur nem jött zavarba, ravasz mosolygással mondá:

— Nagyon sajnálom, de ez a lakás így sem az öné. Pár nap előtt értesültem, hogy „Ennek s ennek“ ur lemond róla és egy más urnak adtam át. Adott is 200 forintot, ha talán azt is. . .

— Azt is visszafizessem!?

— Sajnálom, de másként!

— De hisz ez rablás!

Széchenyi-szobor a svábhegyen.

(Képpel)

Budapest legszebb nyaralóhelyén, a Svábhegyen, aug. 30-án leplezték le Széchenyi István, a legnagyobb magyar kitünően sikerült mellszobrát, a róla nevezett hegyen. Nagy és díszes közönség volt jelen az ünnepségen. Ott volt Széchenyi Béla is, a legnagyobb magyar egyik fia, leányával, Ali e grófnővel. Az ünnepi beszédet Mérő János, kir. tanácsos tartotta, a kinek buzgólkodásából jött létre első sorban e szobor, épp úgy, mint a tavaly szintén a Svábhegyen leleplezett Eötvös-szobor. Mérő János átadván a szobrot a főváros képviselőinek: Ráth Károly és Gerlóczy Károly polgármestereknek, az ünneplő közönség az Eötvös-vendéglőben jött össze lakomára, melyen Jókai is részt vett s mondott is egy szép pohárköszöntőt.

A mellszobor, mely Strobl Alajos műve, a Széchenyi hegynek Budapestre néző oldalába van beillesztve.

LENA.

VITTORIO BERZESIO REGÉNYE

Olaszból fordította: V. SZŐCS GÉZA.

(Folytatás.)

Eppen reggeliztek, mikor egyszerre heves csöngetyű szó rázta fel ültéből a családapát, majd meg durva léptek halatszottak.

Egész sereg ember jött, a kik mind a Lena atyja után kérdezősködtek.

Majd belépett kettő.

Az egyik megszólalt:

— Guglietti ur, annak az ügynek elintézése végett —

Gerolamo papa fehér lett, mint a sürt viasz. Alig tulta e szavakat ki-nyögni:

— Tessék az én szobámba. Ott majd elintézzük.

Mindhárman bementek a szomszéd szobába, s csak a nők maradtak ott, búsan, maguk sem tudva, hogy miért — de kiverve majdnem a könyekig. Majd hallották, hogy a két idegen heves és fenyegetőző hangon kezd beszélni, míg a családapa kérésre fogja a dolgot. Ekko megnyílt az ajtó, s a két idegen izgatottan távozott.

— Szókkal ki nem elégít — mondták Gugliettinek. Ha nem fizet: bepöröljük.

— Mi az, szent Isten! mondta Lena, atyához sietve, a ki egy közeli székbe roskadt le.

A szegény ember a haját kezdte tépni, zokogásban tört ki s a következő szavakat tördelte.

— Tönkre mentem!

Neje és leánya gyöngéd hízlegésekkel vették körül, csillapították, vigasztalták, de ő folyton csak ezt ismételte pauszosan kétségbeesve:

— Tönkre jutottam! Csőd előtt állok! Ha nem kapok ma valahonnan tíz ezer frankot, el vagyok veszve! Honnan teremtem elő ezt az összeget? Nem marad számomra más hátra, mint hogy megöljem magamat.

— Ah, ne mondj ilyeneket! — szólt közbe Lena ijedten. Majd találunk valami módot. — Nem — nem. — honnan? Ki adna nekem tönk szélén álló embernek ennyi pénzt?

A szegény asszony pedig, minden szónélkül, csendesén sírdogált. Egyszerre Lena felugrott helyéből, mint a ki jó eszmére talált.

— Megtaláltam az eszközt! Isten sugallta tán. Ruhámat, felöltömet és kalapomat! Apja és anyja egyszerre kérdezték:

— Hova akarsz menni?

— Anyám, légy szíves elkísérni.

— Hová?

— Santefiora marquisenéhez.

XV.

A gróf nyilatkozata Lenáról.

A Santefiora ház díszesen, kényelmesen bútorozott szalonjában éppen együtt ültek a marquisené, Elvira és jegyese, Federico gróf.

Ez utóbbi, szokása ellenére, egy kissé szótlan és elgondolkodó volt e napon és hallgatagon ült jegyese mellett, annak kezét a magáéban tartva. A marquisené a ki grófnak ezt a különös magaviseletét azonnal észrevette, folyton vizsga tekintettel kutatta a fiatal ember arczán a változás okát.

Elvira szintén észrevette, hogy völegényének rossz kedve van, s olyan szomorú lett ő is, hogy Federico egészen megindult arra, s igyekezett, hogy megmagyarázhatatlan zavarát levetkőzze, a mi ha nem is egészen, de még is sikerült úgy, hogy aztán a leány is felvidult lassanként.

Mikor aztán visszatért a kis családi körbe az általános jó hangulat, egyszerre csak belép a legnagyobb zavarral, a legnagyobb szomorúság kifejezésével arczán: Guglietti Lena.

E pillanatban mindnyájuk figyelme az újonnan érkezett felé fordult. Az Elvira jegyesének arca is egészen felélénkült Lena érkezéte. Szemei mintegy örömet fejeztek ki, azonban csak egy pár pillanatig tartott s aztán gyors mozdulatot tett — olyanformát, mintha vissza akarna húzódni: majd ismét megállott. Valami, nála szokatlan zavar és megütközés volt egész magaviseletén észrevehető.

(Folyt. köv.)

Hit

(Uhland)

Lágyfuválnak ébredneek,
Reggel, este játszva lengnek
Berezen és a völgyön át:
Édes illat, enyhe szellő!
Csítt szívem, csítt, néked is nő
Egykoron tán még virág.

Minden ujal, minden ébred . . .
Meddig ujal, meddig éled,
Mit tudhatja a világ?
Zordon völgyön is virág kel . . .
Bánatod feledd tehát el,
Nő még néked is virág . . .

Az első látogatás . . .

Ne boruljon el a lelked,
Hogy ha ilyet emlegetek,
De, lásd, ugy lesz: esküvőre,
Esküvőről temetőbe.

Temetőbe két fejfához,
Apám, anyám sirhalmához,
Leborulni, imádkozni,
Néki is bemutatkozni.

Tán meghallják, tán elértik,
Hogy a miért küzdtek végig,
Mégéltem hát ezt a napot:
Boldog lettem, boldog vagyok . . .

Senki.

Nyugat felől . . .

Nyugat felől be van az ég borulva
Sötét fátyolt terít az én falumra,
Jaj Istenem, nem láthatok hazáig!
Fáj a szívem, fáj a megszokadásig!

Ott van az én édes anyám beteg,
Kíért anyai könny remeg a szememen!
Drága lelke sirva eped utánam,
Én vagyok csak vigasztaló bújában.

Óh miért is nem lehetek szünetlen
Veled édes drága anyám, szerelmem!
Elviselném én a sok kint helyetted,
Ki a lelked én velem megfeleztél!

Lévay Mikály.

Képtalány.

M u   é   K n

Számrejtvény.

T. K. I. t. I

10, 25, 31, 28, 24, 25, 26.	Ezt bevezetetlen erősségnek találják.
38, 22, 15, 20.	Ennek bölcsészétét még most tanítják.
35, 9, 36, 14, 23.	A míg ez él beünk, elő je- nyek vagyunk.
16, 5, 6, 37, 18.	De ez által atól könnyen meg- váltatunk.
1, 17, 4, 30.	Ósi büszke v. ra szép Magyar- országának.
27, 34, 29, 21, 30.	Temetője lett egy hitszegő ki- rálynak.
32, 8, 12, 3, 25, 15.	Világhírűve lett nagy találmá- nyáról.
13, 2, 18.	A ki szegény, ezt nem mond- hatja magáról.
14, 33, 7, 29.	Híres lett hős nő nagy bátor- ságaról.
3, 19, 11, 33.	Ha nem akarjuk is, kibúvik a zsákból.
1-38.	Me engelt a lőlő a romjain emnek.
	Milőn életet adott e hexame- ternek.

A múlt számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

Ábrándozás az élet megrontója.

A Számrejtvényé:

Káka tövén költ a rucza.

Jó földben terem a buza.